

Szétesés

A zentai Benes József tárlatának alkalmából

Papp Erika fordítása

„Mára már, azonban, csak az »élethivatás nélküli«, »tisztá művészet«, a gyakorlati ürügy nélküli, személyes vallomás maradt. Ezért ezek a bármennyire is humanisztikus vallomások, a modern életmód megsüketített zsvijában, pusztába kiáltott jajveszékésre hasonlítanak...”

Benes József a fiatalabb művésznemzedékhez tartozik. Belgrádban fejezte be a képzőművészeti akadémiát, Nedeljko Gvozdenović osztályában, 1956-ban. Tanulmányai befejezése után bekapcsolódik a topolyai, a zentai és az óbecsei művésztelepek munkájába, és ott alakítja ki sajátos kifejezőmódját, mely, az alkotó véleménye szerint, 1959 és 1960 között érte el az érettség olyan szintjét, hogy önálló tárlat keretében ki tudja állni a tárlatlátogatók kritikáját.

Már az akadémián megkezdte a kísérletezést az óramechanizmusok szépségének és értelmének kutatásával, melyek a művészi megformálásban a természetfeletti, mozgásában megállíthatatlan gép álomszerű formáit kapják meg. Később olvasmányai: Baudelaire, Rimbaud és Villon művei, illetve Bartók zenéje (mely Benes alkotásainak zenei aláfestése a tárlaton) mentén távolodik el a szétesés morbid világába, ahol a rothadás nehéz bűzének kék dicsfényével övezett, torzult testekkel díszített part széttagosított sarában medítál az élet mulandóságáról.

A kétségbevonhatatlan eredetiségről árulkodó vásznakon Benes a vajdasági virágos mezőket és a termékeny síkságot szembeállítja a mély, ragacsos sárral, a sima víztükrön úszó tavirózsákat a kékes, felfúvódott holttestekkel, a csillagocska tetszetős formáit a torz testek hipertrófiás alakzataival, a vidám mozdulatokat a velejéig kifakult emlékekkel. A szürrealista kialakításban, a magát óriási, a semmiség

végtelen térségei felé mutató táblává kinövő lókoponya veti fel a kérdést: a kiállított képek, az atomgomba árnyékában folytatott, meddő viták visszhangjai lennének, vagy a mindenáron eredetiségre való törekvéseké?

Mivel Benes képeinek bizarr témaválasztása semmiképpen sem sorolható a tetszetős motívumok sorába, tolmácsolásukhoz bizonyos fokú bátorság és tisztelet szükséges, s így jutunk el ahhoz a gondolathoz, hogy a bemutatott formák megfelelnek a művész élményeinek.

A kiállított alkotások alapján Benes megtalálta a benyomásainak ábrázolásához megfelelő formát. A bizonyos mértékben ellenőrzött módszerekkel végzett, a domborzatos felületkiképzésű technikai kivitelezés, valamint a leginkább alsó skálákon mozgó és nemigen csengő hanggal visszhangzó tónusok, megfelelő anyagi struktúrát adnak a tartalomnak. A fenti elemek szerencsés párosításával festette Benes a *Tisza-part* című alkotását, mely, a részek egységesítésével és a kitűnően eltalált ecsetkezeléssel érdekes élményt nyújt a vajdasági tájról, s ide tartozik még az alkotó kifejezőmódjához hű, stílusában letisztult *Emberfej a parton*, illetve a *Portré*, a *Vörös portré* és a *Tragédia*. Amikor, kísérletezéseképpen, felhagy a sajátos festészeti móddal, változó eredményeket kap, s ezt érhetjük tetten a *Tetők*, *Ősz és Émlékezés Hirosimára* című alkotásain, míg a *Novemberi Tisza-part*, melyen Benes nem tartotta meg a stílusegységet, kudarcnak tekinthető a festmény felső (égbolt) és alsó (föld) részei közötti disszonancia miatt, melynek megoldására aránytalanul sok az alkotói beavatkozás.

Kétségekívül, Benes képeinek témája meglepi majd a szabadkai tárlat vidámabb motívumokhoz, vagy technikailag tisztább festői kísérletezésekhez szokott látogatóit, de tagadhatatlan Benes festményeinek aktualitása, tekintettel a jelenlegi történelmi pillanatra, „...mely igazán kétszínűnek tűnik: reménnyel tölt el bennünket, de, talán a reménynél is több szorongással is”.

Rukovet, 1961. 2. szám (február).

A szöveg magyar fordítása a Szabadkai Képzőművészeti Találkozó 2011. évi Benes József-kiállításának a katalógusában jelent meg.